

Evangelisering og sosialt engasjement

En kvinnelig misjonær i Norsk Luthersk Misjonssamband kom med følgende sukk under en konferanse i Etiopia tidlig på 1970-tallet: "Jeg har det så travelt med å drive med sykepleie at jeg ikke får tid til å være misjonær". Hennes eksistensielle spørsmål kan illustrere den saken som er hovedtemaet i dette dobbeltnummeret av Norsk tidsskrift for misjonsvitenskap, nemlig forholdet mellom forkynnelse og tjeneste i misjonen. Var hun misjonær bare når hun vitnet om Jesus for pasientene, eller var hun misjonær også når hun satte sprøyter og la bandasjer?

Misjon har alltid bestått av både ord og gjerning. Kirken er sendt til verden med et proklamerende, evangeliserende og et tjenende, diakonalt oppdrag. Dette kan bibelsk begrunnes både i Det gamle testamentes lovverk og profetiske forkynnelse og i Det nye testamentes budskap om Jesu jordiske gjerning, om urkirkens misjon og om Paulus' misjonstjeneste. Paulus sammenfatter sin tjeneste slik: "Men jeg våger ikke å tale om annet enn det Kristus har gjort gjennom meg for å føre folkeslagene fram til lydighet. Dette har jeg fått gjøre i ord og handling, ved kraften i tegn og under, ved Åndens kraft" (Rom 15,18-19). Paulus skriver her riktig nok om de undergjerninger som er skjedd ved hans virke, men det kan ikke være galt å overføre dette gjerningsaspektet i misjonen også til mer ordinær diakonal tjeneste slik vi for eksempel møter den i urkirken i Apostlenes gjerninger.

Selv om både forkynnelse og gode gjerninger rent empirisk nesten alltid har fulgt kirkens misjon, har forholdet mellom dem, både teoretisk og praktisk, ofte vært problematisk. Det har vært diskutert særlig gjennom de siste 100 år av kirkens historie, og det har avtegnet seg flere sentrale spørsmålsstillinger.

De kan gjelde begrunnelse: Er begrunnelsen for evangelieforkynnelsen en annen enn for den diakonale tjenesten? Kan bare det ene eller eventuelt begge oppdrag begrunnes i misjonsbefalingen i Matt 28 eller i Joh 20,21? Skal de begrunnes hovedsaklig kristologisk i selve frelsesverket, pneumatologisk i det nye menneske eller trinitarisk der også skapelsesperspektivet kommer sterkt inn? Skal de gis ulike begrunnelser ved at evangeliet gjelder menneskets "ånd" og forholdet til Gud og det evige liv, mens diakonien gjelder menneskets "kropp" og dets forhold til verden og dette liv?

Spørsmålene kan også gjelde målsetting: Sikter evangelieproklamasjonen på å formidle frelse forstått som syndstilgivelse og gjenfødelse til evig liv, eventuelt som kirkemedlemskap gjennom tro og dåp, mens diakonien vil avhjelpe nød og gjøre livet bedre på denne siden av graven? Sikter forkynnelsen mot å plante og bygge kirker, mens diakonien sikter på å endre den enkeltes og samfunnets tilstand i denne verden?

De kan også gjelde prioritet og relasjon: Har forkynnelsen prioritet fordi den gjelder det evige, mens diakonien er sekundær fordi den bare gjelder det timelige? Er diakonien et middel, en spydspiss for evangeliseringen slik at den ikke har noen egenverdi utenom å bidra til at mennesker får høre evangeliet og bli frelst og innlemmet i kirkens fellesskap? Eller har de gode gjerningene en egenverdi, slik at resultatet av dem er et mål i seg selv? Kan man tenke seg en misjon som på den ene siden bare dreier seg om evangelisering eller på den andre siden bare om sosialt engasjement? Eller hører de sammen på en slik måte slik at de alltid også må praktiseres sammen (i hvert fall der det er mulig)?

Spørsmålene kan også gjelde ulike former for sosialt engasjement. Det kan nemlig innebære så mangt, fra kristent omsorgsarbeid for mennesker i nød (på engelsk ofte kalt social service) - noe som ikke er kontroversielt - til arbeid for å endre urettferdige strukturer i samfunnet eller kjempe for rettighetene til undertrykte og marginaliserte (ofte kalt social action) - som har vært mer omstridt. Det har også vært ulike syn på hvem som bør engasjere seg i den sistnevnte formen for kristent sosialt engasjement, enkeltkristne eller kirker, og om kirkene eller misjonen som kollektive størrelser har noe samfunnsmessig mandat. Er såkalt advocacy og "profetisk diakoni" en del av kirkens misjon? Eller bør den begrunnes alene ut fra et skapelsesperspektiv og dermed i lys av en luthersk toregimentslære høre med til det verdslige regimente?

Et stikkord i nyere debatt er holisme. Når en argumenterer for at evangelieforkynnelse og sosialt engasjement ikke kan skilles, men hører

sammen i et holistisk perspektiv, reiser det spørsmålet om det likevel ikke er viktig å skjelle mellom dem. For å bevare både tankens og handlingens klarhet er det viktig at noe som er forskjellig, ikke uten videre blir identifisert, eller at skillelinjer blir utvisket. Samtidig er det viktig å holde sammen det som hører sammen.

Det er slike problemstillinger som her er nevnt - og flere andre - som danner bakgrunnen for dette dobbeltnummeret av NOTM. Gjennom seks artikler skrevet av forfattere som selv har både teoretisk innsikt i og praktisk erfaring fra misjons- og bistandsarbeid, søker en å belyse forholdet mellom evangelisering og sosialt engasjement i misjonen.

I den første artikkelen legger professor Kjell Nordstokke noen bibelske perspektiver på bistand og internasjonal diakoni med særlig vekt på en trinitarisk forståelse, der menneskeverdet, fellesskapet, Guds rike-tanken med håpsdimensjonen og forsoning er sentrale elementer.

Den andre artikkelen, skrevet av førsteamanuensis Arne Tolo, har en historisk orientering. Ut fra perspektivet "harmoni eller spenning?" redegjør han for hvordan det er gitt ulike svar i nyere misjonshistorie. Eksempler er hentet nasjonalt fra norsk misjonshistorie og internasjonalt fra den evangelikale, allianseøkumeniske misjonsbevegelse (Lausannebevegelsen) og den noe mer liberale kirkeøkumeniske misjonsbevegelse (Kirkenes Verdensråd). Han viser hvordan debatten fra å være svært polarisert har ført i retning av en større enighet om at det er en "nær sammenheng mellom evangelisering og sosial innsats", ja at "evangelium og diakonia er to sider av samme sak".

De to neste artiklene har et misjonsteologisk og normativt preg. De har også det til felles at de er energiske forsøk på å holde ord og handling sammen. Generalsekretær Kjetil Aano har to fronter. Han ønsker å unngå en todeling (eller tredeling!) der en enten fremhever forkynelse/misjon eller diakoni/kamp mot urett. Ut fra en trinitarisk basis påviser han hvordan disse ulike sidene henger sammen. Han er kritisk både til sin egen tradisjons kristosentrisme og til for eksempel Kirkens Nødhjelps understreking av at den ikke ønsker å drive religiøs påvirkning. Han ønsker at de ulike aktørene som bygger på kristen tro, skal makte å se hverandre som medaktører i en større sammenheng.

Førsteamanuensis Knud Jørgensen lar begrepet forvandling eller transformasjon (transformation) være det integrerende perspektivet der transformasjonen betyr en total reorientering av livet når det gjelder verdier, strukturer og virkelighetsoppfatning (world view). Med utgangspunkt både i den etiopiske Mekane Yesus-kirkens brev med kritikk av

rasjonalismens skille mellom det åndelige og sekulære, mellom evangelieforkynnelse og menneskelig utvikling, og den amerikanske kristne utviklingsteoretikeren Bryant Myers' bok om "transformational development", argumenterer Jørgensen for at utviklingsarbeid og evangelieforkynnelse hører uløselig sammen, et synspunkt som nok kan utfordre vanlige utviklingsteorier som ofte ønsker å skille dem.

De to siste artiklene representerer en sosialantropologisk innfallsvinkel. Sosialantropologen Asle Jøssang ønsker å anlegge et økologisk perspektiv på samfunn og kultur der han viser hvordan ulike bestanddeler i et samfunn påvirker hverandre, og at derfor alt må sees i sammenheng. Derfor er også materiell, sosial og kulturell bærekraftighet viktig. På dette område kan sosialantropologien yte viktige bidrag.

Førsteamanuensis Marianne Skjørtnes henter mye av sitt bidrag fra forskning om kjønn og utdanning på Madagaskar. Hun er opptatt av kirkenes rolle som endringsagent og hvilke kjønnsroller som formidles av kirken. Interessant nok har kirken bidratt til både å endre og til å opprettholde tradisjonelle kjønnsroller. Selv om kirkens utøvelse av tro og praksis til tider har tatt form av et vestlig moderniseringsprosjekt, ønsker den lutherske kirken på Madagaskar å være basert på kulturelle verdier i den lokale konteksten, samtidig som den er forankret i universelle verdier om hva det er å være menneske, verdier som kristendommen er bærer av. Kirker må være endringsagenter om ønsker å tilby menn og kvinner nye muligheter og nye livsbetingelser, konkluderer Marianne Skjørtnes.

Det er redaksjonens ønske og håp at dette temanummeret ved siden av å være allment aktuelt, også skal kunne fungere som pensumlitteratur i akademiske studier av misjon, diakoni og bistand på fakultet og høyskoler. Derfor er det også trykket opp i et større antall som kan bestilles fra Egede Instituttet.

Tormod Engelsen